

על האור שכבה מאת אפרים יעיר

א. בראשית

מאיר נולד בד' תשרי תרע"ב (1911) בעיירה ריעבעני שבלטביה, לאביו אריה לייב אורליאן ולאמו בילה.

על העיירה, שבשנת הולדתו של מאיר, השתייכה לרוסיה ונקראה בשם רבינשוק, כותב אברהם אורליאן, אחיו של מאיר: „העיירה היתה לא רחוקה מדווינסק — עירם של רבי מאיר שמחה הכהן בעל „אור שמח“ ורבי יוסף רוזין — הרוגאטשובי. העיירה השתייכה לעיר המחוז רזיצ'ה שבה ישב רבי אליעזר דון־יחיא. העיירה היתה מיושבת בעיקר ע"י יהודים ומסביבה שכנו כפרים שבה התגוררו רוסים פרבוסלבים ולטבים־קטולים. הכנסיות השונות שכנו בעיירתנו הכנסיה הקטולית שכנה בבית אבן — המבנה היחיד מסוג זה בעיירה. יתר הבתים היו מעץ ובתוכם גם שני בתי הכנסת — הישן והחדש. פרנסתם של היהודים היתה בעיקר על הרוכלות והמסחר הזעיר. בבוקרו של יום א' היו היהודים יוצאים עם מרכולתם אל הכפרים וחזורים לקראת שבת קודש.

רב העיירה היה רבי אליעזר לופט שהקים בעיירה ישיבה לתלמידי הסביבה. יהודי רבינשוק שהיו עמלים קשה לפרנסתם, אירחו את התלמידים בבתיהם לאכילת „ימים“.

לאחר מלחמת העולם הראשונה היתה רבינשוק לחלק ממדינת לטביה שבירתה היתה ריגא.

מאיר היה „בן הזקונים“ במשפחת אורליאן. שלא כאחיו, למד מאיר בבית הספר העברי שמילא את מקום החדר. מאיר התחנך בו עד הגיעו לגיל י"ב. משנכנס לגיל המצוות עבר מאיר ולמד בישיבתו של הרב מנחם מנדל ז"ק — רבה של ריגא. מאיר למד בשקידה רבה וככל בני הישיבה אכל „ימים“ בבתי תושבי העיר.

בדרכו של אחיו אברהם, מצטרף מאיר לציונות ובגיל ט"ו, בשנת תרפ"ה, הוא בין מקימי „צעירי המזרחי“ בריגה. מאז נקשרה נפשו בציונות הדתית ובה דבק כל ימיו.

דרכו זו לא נראתה לראשי הישיבה. הוא נקרא לראש הישיבה שהסתפק בנזיפה. מאיר אינו מוותר וממשיך בדרכו, שכן, כדרכו, לא עשה מאיר מעשה שלא קדמה לו מחשבה יסודית תחילה. ראשי הישיבה שראו כי אזהרותיהם אינן מועילות, הרחיקוהו מן הישיבה. זאת — לא סלח מאיר עד אחרית ימיו.

לפרנסתו — השכיר מאיר עצמו לגביר אחד. תמורת רעית צאנו, קיבל מאיר מקום ללינה, לחס־צר ומי־לחץ ולא פעם רעב ללחם. עם זאת יכל היה לפעול בכל מרצו למען צעירי המזרחי והיה ראש וראשון לכל פעולה. זכה להיות החלוץ הראשון שיצא להכשרה והראשון שזכה להגשים ולעלות לארץ ישראל. בעלותו ארצה בחשון תרצ"ג, היה בין ראשוני קבוצת שח"ל — על שמו של שמואל חיים לנדוי — שישבה ברחובות. בריבזמן הצטרף אל הפועל המזרחי והוכתר, ברבות הימים, בתואר „יקיר התנועה“. בתחילה עבד כפועל חקלאי וכפועל בנין והיה בין בוני שכונת אגרונוק — שכונה מרוחקת מתל־אביב, שהיוותה את המסד לעיר חולון.

מאז בואו ארצה היה מאיר פעיל בשורות הפועל המזרחי. הוא השתתף בכל ועידות התנועה — מאז הועידה השביעית שהתקיימה בשנת תרצ"ה. בשנת תרצ"ו יצא בשליחות התנועה לפולין וסייע בארגון קיבוצי עליה. מתקופה זו נשארו מכתבי המרובים הנותנים תמונה נאמנה ומדוייקת על מצב התנועה בפולין. בשנת תרצ"ה נשא מאיר את חנה, בתו של הרב יוחנן זרחי — זופוביץ, רבה הראשי של טבריה. הרב זרחי היה מראשוני הרבנים שהצטרפו לציונות הדתית והיה מראשי המזרחי. הרבה הושפע מאיר מחותנו הרב ונוצר קשר לבני וחס בין הרב ובין חתנו. לא אחת החליפו ביניהם דברים בעניני תורה, השקפת־עולם ומפעל התחיה בארץ ישראל.

במשאו ומתנו עם הרב, באה לידי ביטוי למדנותו של מאיר — תוצאת לימודיו בישיבה. מן הישיבה ספג את השקדנות בתורה. לא פסק פיו מלגרוס־תורה כל ימיו. מהישיבה קיבל את היחס לספר, לתורה, לש"ס ופוסקים, לרמב"ם ולפילוסופיה הדתית.

הרב־החותן והתלמיד־החתן, התיידדו זה בזה ומאתם נסתייעו דברים הרבה.

ב. טירת צבי

כשיא פיסגת חייו ראה מאיר בעלית הקבוצה לטירת־צבי, זכה, מאיר, להיות בין ראשוני העולים לעמק בית שאן ביום כ"א בתמוז תרצ"ו. במסיבת העליה להתיישבות היה מאיר דוברם של העולים הצעירים. בדברים שהשמיע במסיבה שהתקיימה בבית אלפא, הוא עמד על ביטול המחיצות בתוך תנועת הפועלים העבריים, כדתיים־כחילוניים; על כיבוש השממה, על הרחבת הגבולות. היה למאיר חיוך כובש לבבות, חיוך זוהר והדברים שהשמיע עשו רושם רב. יש כאלה שרושם דבריו לא נשכה מהם.

מאיר וטירת צבי היו למושג אחד: היה פעיל בהגנת המקום במסגרת ה„הגנה“. כאחד מבוגרי הקורסים הראשונים למ"ם־ממ"ם, שימש כמה שנים כמפקד האיזור (מא"ז) והיה אחראי לבטחון הישוב. שימש כנוטר במסגרת משטרת הישובים העבריים.

כל־כלו היה קודש לפיתוח טירת צבי, מעשית ורעיונית. בשנים הראשונות

של הישוב, היה חבר בכל המזכירות שהוקמו לניהול הישוב. מרבית הפרטיכלים נכתבו על ידו שכן היה לא רק מהיר כתיבה, אלא גם בעל סגנון מצוי וקריא. למען הישוב עבד בבנין ואף היה בין בוני משטרת בית שאן.

ראה מאיר בשגשוג הישוב ובהתפתחותו, תוך מלחמה מתמדת בקשיים מבית ומבחוץ. תוך מאבק בטחוני מתמיד, כששיאו ההתקפה של 1000 חיילי „צבא השחרור“ על הישוב הקטן. קם והיה ישוב לתפארת. מאיר היה מנהל החשבונות של הישוב ולבו רחב מגאווה ומסיפוק.

ג. שרה ויכל

מגיל צעיר סבל מאיר יסורי־גוף קשים.

כבר בשנת תרצ"ג הופיעו אצלו הפרעות בכליות. בשנת תש"ד כבר היה מרותק למיטת חוליו בבית החולים כמעט ששה חודשים. בתחילה הוצאה כליה אחת וברבות הימים נאלצו לנתח גם את הכליה השנייה. במשך השנים עבר 11 ניתוחים נוספים.

הטיפול המסור של רופאי בית החולים, של האשה המסורה והילדים, של אחיות הקיבוץ, האריכו את ימיו וזכה לראות נחת מהקיבוץ ומחמשת ילדיו הממשיכים את דרכו ומפעליו.

בשנותיו האחרונות היה מרותק למכשירי הכלייה המלאכותית.

חרף יסוריו, הוא ממשיך בפעליו והוא דמות מרכזית לא רק בקיבוץ. משנת 1946 הוא ציר האספה הנבחרת („הפרלמנט של המדינה בדרך“); ציר הועידה התשיעית של הפועל המזרחי ובכל הועידות שבאו אחריה; מיוצרי סיעת „למפנה“ בפועל המזרחי, ציר הקונגרס הציוני הכ"ג, פעיל במזכירות הקיבוץ הדתי, מעורכי בטאון הקיבוץ „עלונים“.

ד. עבודתו הספרותית

כושר הכתיבה שלו היה בלתי רגיל. הגה ויצר בשטחים רבים ומגוונים. ידיעותיו הסתעפו בשטחים רבים והפליאו את הקוראים. ראו בו „אנציקלופדיה מהלכת“ — למרות היותו חסר השכלה פורמלית. היה אוטודידקט מובהק שהיהדות כה הצטיינה בהם. קרא הכל וספג הכל.

יצירתו הספרותית היתה שופעת. כתב ישר אל מכונת הכתיבה, ללא טיוטה. בשתי אצבעות היה מקיש על קלדות מכונת הכתיבה, את רעיונותיו, שהיו מהירים יותר מכושר ההדפסה שלו, ועל כך היה מצטער כל ימיו. יצירתו נכתבה מתוך דחף פנימי, כל בעיה בעתה.

פרסם בכמות הרבה: לעלון הקבוצה „בטירה“; לבטאון הקיבוץ הדתי „עלונים“ ו„עמודים“; לבטאון הפועל המזרחי „נתיבה“, לעתון היומי של התנועה

— „הצופה“, לבטאון בני עקיבא „זרעים“, ל„הצופה לילדים“, לבטאונים ציונים באנגלית.

את כל אשר כתב ריכז בצורה מסודרת, ארכיונית. כל יצירותיו — כ־200 במספר — נשמרו בצורה מפליאת רואיהם.

ביצירתו הספרותית תופסות מקום נכבד — התגובות. קרא מאיר דבר שלא נראה לו — הוא מגיב. לא תמיד הדברים מתפרסמים. לעתים הדברים הם בינו לבין הכותב.

בגנזיו נמצא גם אוסף כמעט מלא על כל מה שפורסם בעתונות על טירת צבי, או על הקיבוץ־הדתי.

ה. הוגה דעות

מאיר היה מהוגי הדעות החשובים של התנועה. היה עצמאי ברעיונותיו ומהפכן בהשקפותיו.

הוא ראה בתנועת תורה ועבודה — תנועה מהפכנית. מושג העבודה היה קדוש בעיניו וראה עצמו כקרוב לאלה שהעלו את אידיאל העבודה העצמית ברוחו של א"ד גורדון. בקבוצה — ראה את ההתגשמות האידיאלית של רעיון תורה ועבודה. לפיכך, היה מתנגד עיקבי ל„חזית הדתית“ של המפלגות הדתיות, וכן נלחם נגד המיזוג שהביא להקמת המפלגה הדתית לאומית (מפד"ל), כי בכל אלה ראה טשטוש הדמות המקורית של הפועל המזרחי, של רעיון „תורה ועבודה“. היה מיוצרי סיעת „למפנה“ בהפועל המזרחי, ששאפה להביא לתחיית המפלגה על פי ערכי תורה ועבודה המקוריים.

גם לתנועת הפועל המזרחי בגולה הועיד מאיר תפקיד עיקבי ללא פשרות: לחנך את הנוער הדתי לחיי עבודה בארץ ישראל, ולתמוך במפעלים הקונסטרוקטיביים של הפועל המזרחי בארץ. תנועת הנוער חייבת להיות תנועה חלוצית מובהקת, וכל פרט חייב בגופו להגשים את משימת התנועה ולעלות ארצה, ולחיות באחד התאים המגשימים של הפועל המזרחי, בקבוצה או במושב. בכל הברורים הרעיוניים היה לו חלק פעיל, לחם למען הגשמה ועיקבות. אך למרות עמדתו הבלתי מתפשרת למען ערכי הקיבוץ — היה אדם סובלן מטבעו. לא קיצוני ולא קנאי.

במותו — נסתלקה מהבמה דמות זוהרת ומוזהרת.
יהי זכרו ברוך!